

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ (Умумий қисм)

Маъруза: ЖИНОЯТ СУБЪЕКТИ (1 соат)

Маърузачи: Ахраров Б., Салаев Н., Камалова Д.

1. МАЪРУЗАНИНГ НАТИЖАЛАРИ:

Маърузанинг мақсади шундан иборатки, жиноят таркиби элементи сифатида жиноят субъекти тушунчаси, субъекти белгилари, жиноятчи шахси ва жиноят субъекти тушунчаларининг фарқи, ақли расолик ва унинг мезонлари, субъект ёши, махсус субъект ва унинг турларини ўрганишдан иборат. Маърузада жиноят субъекти ёшини аниқлаш ва белгилаш тартибига ҳам алоҳида тўхтаб ўтилади. Маъруза якунида жиноят субъекти билан боғлиқ бўлган назарий ва амалий муаммолар муҳокама қилиниб, улар юзасидан фикр-мулоҳазалар айтилади.

Маъруза натижасида талаба:

- чекланган вақт доирасида ўзлаштирилган ўқув материални конструктив баён қилиш қobiliяти;
- амалий мисоллар (фактлар) билан мустаҳкамланган важлар билдириш ва гуруҳда ишлаш кўникмаси;
- танқидий фикрлаш, оппонентни эшитиш ва ўз жавобини тегишли ҳуқуқий атамалар қўллаган ҳолда асослаш;
- жиноят субъекти ва унинг жиноятларни квалификация қилишдаги аҳамиятини, умахсус субъект ва махсус субъектли жиноятларни квалификация қилишнинг ўзига хос хусусиятларини масалалар орқали аниқлай олиш кўникмасига эга бўлади.

2. ТАЯНЧ ТУШУНЧАЛАР:

Жиноят субъекти деганда – ижтимоий хавфли қилмиш содир қилган ва жиноят қонунида белгиланган ёшга етган ақли расо жисмоний шахс тушунилади.

Ақли расолик деб – шахс жиноят содир этиш вақтида ўз қилмишининг ижтимоий хавфли хусусиятини англаганлик ва ўз ҳаракатларини бошқара олганлигига айтилади.

Жиноятнинг махсус субъекти деб - шахсда субъектнинг зарурий белгилари билан бирга, жиноят қонунида кўрсатилган бошқа бир белгиларнинг ҳам мавжуд бўлиши талаб қилинадиган субъектга айтилади.

3. МАВЗУ БЎЙИЧА ДАРС ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ:

Жиноят субъекти тушунчаси, унинг белгилари, ақли расолик ва унинг мезонлари ёритиб ўтилади. Талабаларнинг эътибори, махсус субъект ва унинг турларига қаратилади.

Жиноят субъекти ва унинг жавобгарлиги масаласи амалий мисоллар ва казуслар муҳокама қилинади.

4. АСОСИЙ БЕЛГИЛАРИ:

Жиноят субъектининг зарурий белгилари қуйидагилар:

- жисмоний шахс бўлишлик;
- ақли расолик;
- жиноят қонунида белгиланган ёшга етганлик.
- ЖК 17-моддасига кўра, субъект ёшининг тўртта даражаси кўрсатилади. Булар: - 13 ёш, 14 ёш, 16 ёш ва 18 ёш.
- Жиноятнинг умумий субъект ёши 16 ёш деб белгиланган.

Шахсни ақли норасо деб топиш учун қуйидаги мезонлар бўлиши талаб қилинади. Уларга:

- ***Юридик мезон;***
- ***Тиббий мезон киради.***

Юридик мезон ҳам ўз навбатида:

- *тафаккурий* (шахс содир қилган ижтимоий хавфли қилмишининг хавфлилик хусусиятини англамаслик);

- *иродавий* (ўз ҳаракатларини бошқара олмаслик) каби белгиларидан ташкил топади.

Тиббий мезон - шахс руҳий ҳолати бузилганлигининг белгиларини ифодалайди. Улар қуйидаги кўринишларда бўлади:

- сурункали руҳий касаллик;
- вақтинчалик руҳий касаллик;
- ақли заифлик;
- касалликнинг бошқа ҳолатлари.

Махсус субъектни турларга ажратиш мезонлари:

- фуқаролик;
- демографик белгилар;
- мансаби;
- ҳарбий хизматга алоқадорлиги;
- бажараётган иши;
- касбий мажбурияти;
- шахс мажбурияти;
- субъектнинг асосий ҳолатлари ва бошқалар кириши мумкин.

ҚОЛГАН МАСАЛАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ЎҚИБ ТАЙЁРЛАШ.

5. СЕМИНАР САВОЛЛАРИ (2 соат):

1. Жиноятнинг субъекти тушунчаси ва унинг белгилари.

2. Жиноят субъекти ёши.

3. Жиноят ҳукукида Махсус субъект тушунчаси ва жиноятни квалификация қилишдаги аҳамияти.

4. Жиноят содир қилгандан кейин руҳий касалга чалиниб қолган шахсларнинг жавобгарлиги ва мастлик ҳолатида қилинган жиноятлар учун жавобгарлик.

6. КАЗУСЛАР:

1. ЖКнинг 210-моддаси билан айбланиб, терговда бўлган Й.нинг ноодатий ахлоқи терговчини суд-тиббий экспертизасини тайинлашга олиб келди. Экспертлар Й.нинг айни вақтда чуқур депрессияда эканлигини, бу ҳол жиноий жавобгарликка тортиш ва қамоққа олиш билан боғлиқ бўлиши ва Й. ўз ҳаракатлари учун жавоб бера олмаслиги ҳақида хулоса берди. Й.ни ақли норасо деб ҳисоблаб, терговчи ЖКнинг 18-моддасига асосан жиноий ишни тўхтатиб, уни қамоқдан озод қилди. Терговчининг бундай қарори қонунда асосланганми?

2. Туркистон темир йўл станциясида Ф. Москва-Тошкент йўловчи поезд проводниги К.дан унга хотини билан Тошкентгача тамбурда кетишга рухсат беришини сўради. Бунинг учун проводникка 1000 Россия рубли берди. Терговчи К.ни ЖКнинг 210-моддаси билан, Ф.ни ЖКнинг 211-моддаси билан жиноий жавобгарликка тортди. Қонунда К.ни 210-модда билан жиноий жавобгарликка тортиш асосланганми?

3. Умумтаълим ўрта мактаби ўқувчилари 12 ёшли А. ва 13 ёшли Б. синфдошлари Т.ни чақимчилиги учун “эсини киритиб қўйиш”га жазм қилдилар ва Т.нинг суза олмаслигини била туриб бундан фойдаланмоқчи бўлдилар. Бир куни А. ва Б. Т.ни автомашина камерасида сузиш учун анҳорга таклиф қилдилар. Т. камерада соҳилдан узоқлашгач, А. ва Б. клапанни очиб ҳавони чиқариб юборишди. Т. чўкиб кетди. Терговчи А. ва Б.нинг ҳаракатини ЖКнинг 97-моддаси 1-қисми билан квалификация қилди. Айбланувчиларнинг ёшини ҳисобга олган ҳолда терговчининг чиқарган қарори тўғрими?

4. Тасодифий алоқадан ҳомиладор бўлиб қолган талаба М. бола туғилиши биланок йўқ қилмоқчи бўлди. Бу ишда унга ёрдам беришни опаси ҳамшира Ф.дан сўради. М. туғиши биланок Ф. чақалоқни сув тўлдирилган ваннага қўйди ва ҳожатхонага ташлаб юборди. Терговчи М. ва Ф.нинг ҳаракатини ЖКнинг 27, 99-моддалари билан квалификация қилди.М. ва Ф.нинг ҳаракатини жиноят субъекти эканлигидан келиб чиқиб, шундай квалификация қилиш қонунда асосланганми?

5. Х. ЖКнинг 168-моддаси 4-қисмида кўрсатилган жиноятни содир қилди. Х.нинг олдин ЖКнинг 168-моддаси 4-қисми “а” банди билан саккиз йилга озодликдан маҳрум этилганлигини ҳисобга олиб, терговчи Х.нинг ҳаракатини 168-модда 4-қисми “б” банди билан квалификация қилди.Терговчининг Х.нинг ҳаракатини бундай квалификация қилиши қонунда асосланганми?

ЎҚИШ УЧУН АДАБИЁТЛАР:

1. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳуқуқи курси. Умумий қисм. I том: Жиноят тўғрисида таълимот. – Т.: Илмий, 2011. – 400 б.
2. Rustamboyev M.H. Jinoyathuquqi (umumiyqism). Oliy o'quv yurtlari uchundarslik. – Toshkent: TDYI, 2006.
3. Кабулов Р., Якубов А.С., Шакуров Р.Р. ва бошқалар. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Услубий материаллар.—Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2004.—53 б.
4. Усмоналиев М., Бакунов П.Б. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Олий ўқув юртлари учун дарслик. —Т., «Янги аср авлоди», 2010, 664 бет.
5. Мамадалиев У.О. Чет эл фуқаролари билан боғлиқ жиноятлар. // Ж. Ҳаёт ва қонун.- 2001.- 4 -сон.-Б. 36-38.
6. Абдурашулова Қ. Жиноятнинг махсус субъекти. Ўқув қўлланма. —Т.: Тараққиёт ИИЧ х/ф матбаа бўлими, 2005 . – 124 б.
7. Ахраров Б.Ж. Вояга етмаганлар жавобгарлиги. Ўқув қўлланма. —Т.: А.Қодирий номи халқ мероси нашриёти, 2001. – 52 б.
8. Мамадалиев У.О., Журабоев О. Уголовно-правовой статус иностранных граждан в Республике Узбекистан. // Ж. Ҳуқуқ – Право- Law. -2005.- 4сон. –Б.51-54.
9. <http://www.lex.uz>
10. <http://www.tsul.uz>
11. <http://www.norma.uz>
12. <http://www.gov.uz>
13. <http://www.legislature.ru>
14. <http://www.law.uk.edu>
15. <http://www.juristlib.ru>
16. <http://www.crime-research.ru>